

„Powiedzieli mi, że nie jestem stroną w tej sprawie”. Doświadczenia dzieci i młodzieży związane z uczestnictwem i wykluczeniem z procesu karnego, prowadzonego w następstwie wykorzystania na tle seksualnym

Jonathan Piamenta^a, Tali Gal^b

^aInstitut Kryminologii, Uniwersytet Hebrajski w Jerozolimie, Izrael

^bWydział Prawa i Institut Kryminologii, Uniwersytet Hebrajski w Jerozolimie, Jerozolima, Izrael

Kontekst: Nastolatki wykorzystywane na tle seksualnym napotykać na liczne wyzwania podczas postępowania karnego prowadzonego przeciwko sprawcom, począwszy od wstępnego zgłoszenia poprzez dochodzenie, przygotowania prokuratorskie i składanie zeznań w sądzie. Pomimo istnienia międzynarodowych i krajowych norm dotyczących prawa dzieci do udziału w procesach decyzyjnych, które ich dotyczą, jego stosowanie w trakcie procesu karnego prowadzonego przeciwko sprawcom jest często ograniczone.

Cel: Niniejszy artykuł ma na celu opisanie i konceptualizację doświadczeń nastolatków wykorzystywanych na tle seksualnym w zakresie ich udziału w podejmowaniu decyzji w trakcie procesu karnego.

Uczestnicy i otoczenie: Niniejsze badanie jakościowo-fenomenologiczne opiera się na narracjach 12 izraelskich nastolatków wykorzystywanych na tle seksualnym (w wieku 14–22 lat), którzy byli uczestnikami procesów karnych prowadzonych po ich wiktyimizacji.

Metoda: Przeprowadzono częściowo ustrukturyzowane wywiady, które poddano analizie induktywnej, czego efektem była konceptualizacja teoretyczna.

Wyniki: Zidentyfikowano cztery główne obszary kształtujące sposób, w jaki młode ofiary odbierały swój udział w procesie karnym: (1) zakres, w jakim udzielono im jasnych informacji dostosowanych do wieku; (2) potrzeba uczestników do nawiązania relacji opartej na zaufaniu; (3) doświadczenie bycia ignorowanym i wykluczonym; (4) stosowanie

metod manipulacji lub przymusu wobec dziecka. Duży wpływ na doświadczenia związane z uczestnictwem w podejmowaniu decyzji miały zachowania i podejście osób z otoczenia dzieci, co wykazała narracja rozmówców.

Wnioski: Wyniki sugerują, że uczestnictwo młodych ofiar w procesie karnym należy pojmować jako osadzone w ekosystemie, oraz pokazują, w jaki sposób osoby z ich otoczenia mogą wspierać lub utrudniać ich znaczący i bezpieczny udział w procesach karnych. Potrzebne są dalsze badania celem przetestowania tych wstępnych wyników na większych próbach reprezentatywnych.

Słowa kluczowe:

napaść na tle seksualnym; dzieci – ofiary przestępstw; procedura karna; uczestnictwo dzieci; podejście ekologiczne

1. Wprowadzenie

Wykorzystywanie seksualne dzieci (WSD) odnosi się do szerokiej gamy aktów seksualnych z udziałem dzieci i młodzieży z zastosowaniem uwodzenia lub przymusu. Częstość występowania WSD nie jest dokładnie znana ze względu na zaniżoną zgłaszalność (McElvaney, 2015) i różnice w metodach gromadzenia danych (Newbury et al., 2018). Badania wskazują na rozpowszechnienie na poziomie od 5 do 30% wśród ogółu dzieci i młodzieży (Barth et al., 2013; Radford et al., 2011; Sinanan, 2016). W reprezentatywnej próbie nastolatków z Izraela w wieku 12–17 lat około 18,7% respondentów zgłosiło, że przynajmniej raz padło ofiarą WSD (Lev-Wiesel et al., 2016).

1.1. Procedura karna i rola dzieci – ofiar przestępstw w prawie izraelskim

Wiele dzieci będących ofiarami przestępstw unika ujawniania swoich historii z obawy przed reakcjami niedowierzającymi lub osądzącymi, poczuciem winy i trudnościami w zrozumieniu wykroczeniowego charakteru wydarzeń (Allnock, Miller, 2013; McGuire, London, 2020; Radford et al., 2011). W przypadkach, w których młodym ofiarom udaje się ujawnić nadużycie, stają się one uczestnikami procedur z zakresu pomocy społecznej i prawa, które mogą mieć na nie negatywny wpływ (Robinson, 2015), a nawet spowodować ponowną traumę (Sumalla, Hernandez-Hidalgo, 2018). Pracownicy socjalni lub śledczy ds. małoletnich odbierają zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa, pobierają różne dowody z ich ciał i rzeczy

osobistych, a czasami proszą je o udział w czynnościach dochodzeniowych, takich jak konfrontacja z podejrzanym, procedury identyfikacji oraz zbieranie dodatkowych informacji.

W sprawach, gdzie wniesiono akt oskarżenia, proces jest prowadzony przez prokuratora, który reprezentuje państwo. Ofiary mają prawo być obecne na wszystkich rozprawach sądowych, jeśli sobie tego życzą, a czasami muszą składać zeznania. Zdecydowana większość spraw kończy się ugodą. Ofiary przestępstw na tle seksualnym lub poważnych przestępstw z użyciem przemocy mają prawo być informowane o zawartej ugodzie oraz wyrazić swoje stanowisko w tej sprawie. Jeśli oskarżony zostanie skazany, odbywa się kolejna rozprawa, podczas której oskarżyciel i obrońca przedstawiają argumenty dotyczące kary. Ofiara ma prawo do złożenia pisemnego oświadczenia na temat szkód, których doznała w wyniku przestępstwa (Ben-Arieh, Windman, 2007).

1.2. Prawa i potrzeby dzieci uczestniczących w procesie karnym w następstwie wiktyimizacji

Badanie praw i potrzeb dzieci – ofiar przestępstw rozwijało się w ostatnich dziesięcioleciach równoległe ze zmianami w statusie ofiar wprowadzanymi w prawie karnym (Gal, 2011a). Konwencja Narodów Zjednoczonych o Prawach Dziecka (KPD; Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych, 1989) uznaje prawo dzieci do uzyskania informacji dostosowanych do wieku, swobodnego i bezpiecznego wyrażania opinii oraz uwzględnienia ich zdania przy podejmowaniu wszelkich decyzji mających wpływ na ich życie. Dzieci mają również prawo, w stosownych przypadkach, do reprezentacji prawnej w procedurach prawnych i administracyjnych. Takie prawo do „uczestnictwa” zapisano również w ustawodawstwie wielu państw na całym świecie (Gal, Duramy, 2015), łącznie z prawem do „ochrony” (przed nadużyciami i przemocą) oraz do „dostępu” (takim jak dostęp do edukacji, opieki zdrowotnej i usług socjalnych).

Prawo do udziału w podejmowaniu decyzji mających wpływ na życie jednostki jest nie tylko uniwersalnym prawem człowieka, ale także jedną z potrzeb dzieci. Badania wykazały, że znaczący udział zagrożonych dzieci w dotyczących ich procedurach zwiększa ich poziom zaufania do procesu oraz podnosi gotowość do zaakceptowania decyzji będącej jego efektem, nawet jeśli różni się ona od ich opinii (Alfandari, 2017; Bruck et al., 2022). Z drugiej strony uniemożliwienie uczestnictwa może spowodować opór dzieci wobec interwencji i wzbudzać ich niepokój, złość oraz rozpacz (Husby et al., 2018; Wilson et al., 2020). W badaniach wiktymologicznych

wskazuje się również na to, aby rola pokrzywdzonych dzieci w postępowaniu karnym była aktywna, a nie bierna (Field, Katz, 2023; Randell et al., 2018). Jednak przyznanie im takiej podmiotowej roli w procesie karnym często, przynajmniej pozornie, stoi w sprzeczności z innymi istotnymi interesami społeczeństwa reprezentowanego przez policję i prokuraturę oraz interesem oskarżonych.

Zeznania pokrzywdzonego dziecka zazwyczaj mają decydujący wpływ na sprawę karną. W efekcie prawnicy mogą przedkładać uzyskanie potrzebnych informacji nad poszanowanie potrzeb i dobra dzieci, co prowadzi do ich ignorowania (Zajac et al., 2017). Przykłady takiej dynamiki stwierdzono na różnych etapach całej procedury, np. podczas składania zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa, przeprowadzania sądowego badania lekarskiego czy składania zeznań w sądzie (Skinner, Taylor, 2009).

Podobnie, w trakcie prowadzonych przez dziesięciolecia badań nad angloamerykańskimi systemami wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych i sposobem traktowania w nich pokrzywdzonych dzieci, wykazano, że pomimo zasadniczych reform proces karny nie jest w stanie w pełni zaspokoić ich potrzeb. Wynika to z nieodłącznego konfliktu między prawem oskarżonych do sprawiedliwego procesu a interesami i potrzebami pokrzywdzonych dzieci (Caprioli, Crenshaw, 2017; Gal, 2011). Niemniej wiele można zrobić, aby proces karny w większym stopniu uwzględniał potrzeby dzieci (Beijer, Liefaard, 2011). W oparciu o obserwacje rozpraw sądowych w Indiach Ramaswamy et al. (2023) wykazali, w jaki sposób środowisko fizyczne uwzględniające potrzeby dzieci, podejmowanie przez sąd decyzji z uwzględnieniem traumy oraz dobrze wyszkolony zespół ds. wspierania dzieci mogą przyczynić się do wzrostu kompetencji i dobrostanu wśród dzieci będących świadkami.

1.3. Jak dzieci odbierają sam proces karny i swój udział w tym procesie

Niewiele wiadomo na temat tego, w jaki sposób dzieci uczestniczą w podejmowaniu decyzji w procesie karnym i co utrudnia lub wspiera ich znaczący i bezpieczny udział. Dzieci i młodzież różnią się pod względem potrzeb, pragnień i zdolności, a czasami trudno jest przewidzieć, w jaki sposób będą odbierać swoje zaangażowanie w proces karny (Ahern et al., 2018; Peterson et al., 2019). Decyzja dzieci o ujawnieniu nadużyć często wynika z ich pragnienia, aby przestały być krzywdzone, i chęci ochrony innych, którzy mogą zostać skrzywdzeni w przyszłości (Collings, 2011; Peterson et al., 2019; Sumalla, Hernandez-Hidalgo, 2018). Niestety, stwierdzono, że udział w postępowaniu karnym jest czynnikiem destabilizującym, który w rzeczywistości zmniejsza poczucie bezpieczeństwa w perspektywie krótkoterminowej i przytłacza dzieci, powodując wiele obaw – dotyczą one np. strachu przed

emocjonalnymi konsekwencjami spotkania twarzą w twarz z oskarżonym, przed spotkaniem lub konfrontacją ze współnikami oskarżonego (Randell et al., 2018) czy przed odwetem (Peterson et al., 2019; Randell et al., 2018). Ofiary muszą opowiedzieć o bolesnych lub wstydlivych wydarzeniach i wielokrotnie odpowiadać na intymne pytania w obecności nieznanym im osób, sprawcy lub członków rodziny (Milojevich et al., 2016). Dzieci składające zeznania w stanie zaniepokojenia mogą zapominać, tracić precyzję w swoich odpowiedziach i doświadczać większych trudności ze skupieniem się na zeznaniach niż dorośli (Thoman, 2013).

Uczestnictwo w procesie prawnym nie oznacza, że się go rozumie (Block et al., 2010). Dzieci często nie są świadome wielu złożonych etapów tej procedury (Peterson et al., 2019) i brakuje im informacji umożliwiających lepsze zrozumienie podejmowanych w efekcie decyzji (Quas et al., 2009). Brak zrozumienia, jak działa wymiar sprawiedliwości, może spowodować u dzieci postrzeganie sądu jako niesprawiedliwej areny (Cooper et al., 2010; Peterson et al., 2019), obniżyć poczucie kontroli nad sobą i swoim życiem (Ahern et al., 2018; Collings, 2011; Cooper et al., 2010; Peterson et al., 2019) oraz zwiększyć uczucie niepokoju (Block et al. (2010).

Inną cechą systemu wymiaru sprawiedliwości, sprzeczną z potrzebami dzieci, jest powolny charakter jego działania, co powoduje, że dzieci przeżywają wydarzenia z przeszłości przez dłuższy czas (Peterson et al., 2019). W tym okresie kumulują się negatywne emocje, które utrudniają im powrót do zdrowia (Randell et al., 2018; Sumalla, Hernandez-Hidalgo, 2018). Ponadto dzieci uczestniczące w procesie karnym czasami spotykają się ze sceptycznymi reakcjami ze strony dorosłych z ich otoczenia (Block et al., 2010) i przeżywają ogromną frustrację, gdy dochodzi do zniekształcenia ich słów przez specjalistów w celu podważenia ich wiarygodności (Ahern et al., 2018; Zajac et al., 2017). Ustalono, że niedowierzenie i kwestionowanie prawdziwości historii ofiar zdarzało się najczęściej podczas przesłuchań dzieci będących ofiarami przestępstw (Randell et al., 2018; Zajac et al., 2017) oraz w komunikacji ze śledczymi (Skinner i Taylor, 2009).

Kilka badań wykazało, że dzieci uczestniczące w postępowaniu karnym zgłaszały poczucie bezradności, wykluczenie z procesów decyzyjnych, słabą komunikację z specjalistami, słabe przygotowanie do składania zeznań oraz poczucie, że ich dobrostan został zaniedbany przez wymiar sprawiedliwości (Hayes, Bunting, 2013; Troxel et al., 2009; Quas, Goodman, 2012). Z drugiej strony, pomimo tych wad, młode ofiary uczestniczące w postępowaniu karnym odnotowały kilka korzystnych skutków. Możliwość opowiedzenia swojej osobistej historii dała im poczucie wystąpienia i potwierdzenia ich doświadczenia (Randell et al., 2018), aktywnego wpływu na proces karny (Block et al., 2010; Randell et al., 2018) oraz odzyskania kontroli

nad własnym życiem, co potwierdziło wcześniej doznaną niesprawiedliwość i doprowadziło do publicznego ujawnienia prawdy (Dezwirek-Sas, 1992; Troxel et al., 2009; Woolfson et al., 2009).

1.4. Teoretyczne modele uczestnictwa dzieci

Pomimo wiedzy na temat uczestnictwa pokrzywdzonych dzieci w procesach karnych nadal brakuje teoretyzacji ich udziału. W ramach kilku modeli proponuje się klasyfikację poziomu uczestnictwa dzieci w procesach decyzyjnych w różnych obszarach poza kontekstem przestępczym, zgodnie z relacjami władzy istniejącymi między dzieckiem a dorosłym w procesie (Hart, 1992; Shier, 2001). Według ram teoretycznych Lundy'ego (2007) do znaczącego udziału dzieci w procesie podejmowania decyzji niezbędne są cztery elementy. Obejmują one przestrzeń, głos, publiczność i wpływ. Wszystkie cztery są ze sobą powiązane i mogą wzajemnie na siebie oddziaływać.

Ekologiczny model uczestnictwa dzieci zakłada, że równolegle do modelu ekologicznego Bronfenbrennera (Bronfenbrenner, 2013) uczestnictwo dzieci w procesach decyzyjnych może być postrzegane jako wynik różnych i wzajemnie powiązanych warunków środowiskowych, począwszy od jednostki do najszerszego kręgu społeczności (Gal, 2017). Ben-Arieh i Attar-Schwartz (2013) faktycznie stwierdzili, że na charakter i skuteczność uczestnictwa dzieci wpływają subiektywne punkty widzenia dzieci i ich środowisko, wspierając ramy ekologiczne.

Zgodnie z ekologicznym modelem uczestnictwa (Gal, 2017) każdy z kręgów wokół dziecka sprzyja uczestnictwu lub je utrudnia, począwszy od samego dziecka. Różnorodne czynniki wpływają na motywację dzieci do uczestnictwa oraz sposób, w jaki takie uczestnictwo będzie realizowane: stopień zaufania dziecka do decydentów, opinie i życzenia dzieci dotyczące danej decyzji, poziom uczestnictwa, jaki dziecko pragnie mieć w procesie, oraz poczucie, że jest w stanie w nim uczestniczyć.

Taki mikrosystem obejmujący rodziców i innych członków rodziny, którzy znajdują się w najbliższym kręgu wspierającym dziecko, może wpływać na uczestnictwo dzieci na dwa zasadnicze sposoby. Po pierwsze, dynamika rodzicielska pozwala na codzienne zaangażowanie dzieci w procesy decyzyjne, często oferując możliwość i praktykę uczestnictwa. Po drugie, rodzice mogą zapewniać, zrzekać się lub blokować realizację prawa do uczestnictwa swoich dzieci poza rodziną, gdy jest to wymagane, np. w stosunku do szkoły lub wydziałów opieki społecznej.

W szerszym kręgu zwanym mezosystemem na uczestnictwo wpływają również ustalenia, światopogląd i umiejętności specjalistów. Przekonanie specjalistów, takich jak nauczyciele, opiekunowie i lekarze, co do znaczenia uczestnictwa dzieci,

ich wiedza na dany temat oraz umiejętności nabyte w trakcie angażowania dzieci w różnym wieku w podejmowanie decyzji mają wpływ na poziom i skuteczność uczestnictwa dzieci w specjalnych procesach decyzyjnych.

System prawny, przepisy, wytyczne i normy zawodowe stanowią trzeci krąg – egzosystem, w którym pracują specjaliści i z którym współpracują członkowie rodziny. Jego dynamika i struktury wpływają na charakter procesów decyzyjnych, tożsamość partnerów i przyjmowanych praktyk.

W kolejnym kręgu, makrosystemie, na regulacje i praktyki oddziałują wartości i normy kulturowe dotyczące dzieciństwa i dzieci w społeczeństwie, role odgrywane przez każdą rodzinę i członka społeczności oraz ich prawa. Takie konstrukcje społeczne kształtują indywidualny charakter uczestnictwa dzieci w każdym społeczeństwie.

Najbardziej zewnętrzny okrąg, czyli chronosystem, umożliwia obserwację zmian zachodzących w ekosystemie dziecka w czasie. Wpływ czasu pojawia się zarówno w odniesieniu do rozwoju wydarzeń zewnętrznych, jak i w odniesieniu do rozwoju dziecka i zmieniających się spostrzeżeń dotyczących wydarzeń z przeszłości.

Z zamiarem wypełnienia luki w teoretycznym podejściu do udziału dzieci w podejmowaniu decyzji w kontekście postępowania karnego w niniejszym badaniu przeanalizowano doświadczenia młodych ofiar przestępstw na tle seksualnym w procesach karnych w Izraelu oraz sposób, w jaki ich doświadczenia związane z uczestnictwem w procesie zostały ukształtowane przez praktyki i zachowania osób ważnych w trakcie całego procesu. Przy omawianiu wyników badań przyjęto perspektywę ekologiczną w odniesieniu do wpływu środowiska dzieci na ich doświadczenia uczestnictwa w procesie oraz interakcji i wzajemnego wpływu, jaki różne kręgi wywierają na siebie nawzajem.

2. Metoda

Kierowaliśmy się spostrzeżeniami z poprzednich badań wskazującymi na to, że odniesienie się do wszystkich etapów procesu i zrozumienie doświadczeń dzieci w szerszym kontekście ich świata (Randell et al., 2018) ma istotne znaczenie. W związku z tym niniejsze badanie ma charakter jakościowo-fenomenologiczny. Opiera się ono na pogłębionych wywiadach z 12 młodymi ludźmi w wieku od 14. do 22. roku życia (średnia wieku = 17,8; ośmiu mężczyzn). Wywiady zawierały pytania otwarte, aby pomóc uczestnikom opisać, zinterpretować i zastanowić się nad ich doświadczeniami w trakcie całego procesu karnego, bez ograniczania ich perspektywy do określonego etapu lub aspektu ich zaangażowania w ten proces.

2.1. Uczestnicy, próba i rekrutacja

Stosując podejście celowego doboru próby (Patton, 1990), poszukiwaliśmy uczestników, którzy spełniali następujące kryteria: (1) byli w wieku poniżej 18. roku życia, gdy padli ofiarą przemocy seksualnej; (2) byli w wieku od 14. do 18. roku życia, gdy w sądzie wszczęto postępowanie karne przeciwko sprawcy; (3) byli w wieku poniżej 22. roku życia, gdy przyjęli zaproszenie do udzielenia wywiadu. Celem sformułowania takich kryteriów było dotarcie do próby młodych ludzi, którzy padli ofiarą przestępstwa na tle seksualnym jako dzieci, ale musieli składać zeznania w sądzie osobiście na krótko przed wywiadem (w zdecydowanej większości przypadków w Izraelu dzieci wykorzystywane seksualnie w wieku poniżej 14. roku życia nie zeznają w sądzie, a ich zeznania są często zastępowane zeznaniami biegłego badającego dzieci [National Council for the Child, 2021]). Dwoma dodatkowymi kryteriami były: (4) zakończone postępowanie karne w momencie przeprowadzania wywiadu; (5) płynne posługiwanie się językiem hebrajskim celem uniknięcia uprzedzeń wynikających z różnic językowych między badaczem a uczestnikiem.

Efektom była próba obejmująca 12 młodych osób, w przypadku których potwierdzono napaść na tle seksualnym w wyniku dochodzenia policyjnego. Wszyscy uczestnicy badania w momencie wiktyimizacji byli uczniami w wieku od 6. do 17. roku życia (średnia wieku = 10,8). Kiedy złożyli zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, mieli od 13 do 17 lat (średnia wieku = 15,3). Dziewięcioro z nich uczestniczyło w postępowaniu sądowym. Jedenastu sprawców zostało skazanych, a jeden był osobą nieznaną ofierze i nigdy nie został zidentyfikowany. W czasie przeprowadzania badania czworo uczestników było uczniami szkoły średniej lub wyższej szkoły religijnej, czworo – żołnierzami Sił Obronnych Izraela, a pozostali pracowali w różnych zawodach.

Uczestników rekrutowano za pośrednictwem mediów społecznościowych i skierowań od specjalistów zajmujących się leczeniem dzieci i młodzieży wykorzystywanych seksualnie w wyznaczonych ośrodkach terapeutycznych w Izraelu. Reklamy w mediach społecznościowych opisujące cele badania i kryteria uczestnictwa zachęcały zainteresowanych do bezpośredniego kontaktu z badaczami. Ponadto dyrektorzy ośrodków leczenia ofiar molestowania seksualnego kontaktowali się z klientami lub byłymi klientami, którzy spełniali kryteria włączenia, oraz ich rodzicami, przekazywali im list informacyjny napisany przez badaczy i zachęcali ich do skontaktowania się z badaczami lub udostępnienia im swoich danych kontaktowych. Ostatecznie dziesięcioro uczestników zwerbowało za pośrednictwem mediów społecznościowych, a dwoje – poprzez skierowania z ośrodków. Zbieranie danych zakończyło się

po 12 wywiadach, kiedy autorzy uznali, że badanie osiągnęło punkt teoretycznego nasycenia – tzn., że tematy się powtarzają i nie uda się zdobyć już żadnych istotnych nowych informacji (Morse, 2000).

Każdy uczestnik badania reprezentuje swoje indywidualne osobiste doświadczenie i perspektywę. W tabeli 1 podsumowano kluczowe szczegóły dotyczące każdego z nich w odniesieniu do ich wiktyimizacji.

Tabela 1.

Charakterystyka poszczególnych przypadków

Pseudonim	Płeć	Zawód	Sprawca	Wykorzystywanie seksualne	Sąd	Wiek 1	Wiek 2	Wiek 3
Ben	M	Brak	Nauczyciel	Penetracja	T	11	16	17
Sara	K	Szkoła średnia	Przewodnik	Penetracja	N	13	14	15
Michael	M	Wyższa szkoła religijna	Mentor	Kontakt fizyczny	T	13	14	18
Tom	M	Brak	Nauczyciel	Kontakt fizyczny	T	11	13	14
Erick	M	Szkoła średnia	Nauczyciel	Penetracja	T	11	17	20
David	M	Praca	Nauczyciel	Penetracja	T	9	15	21
Ron	M	Brak	Sąsiad	Penetracja	T	6	14	17
Adam	M	Żołnierz	Nieznajomy	Kontakt fizyczny	N	16	17	18
Ella	K	Brak	Sąsiad	Penetracja	T	8	17	22
Maya	K	Żołnierz	Ojciec	Penetracja	N	8	16	18
Daniel	M	Szkoła średnia	Mentor	Penetracja	N	10	15	16
Ruth	K	Żołnierz	Ojczym	Penetracja	T	12	16	18

Zawód = w momencie przeprowadzania wywiadu

Sąd = Czy uczestnik zeznawał w sądzie (T – tak, N – nie)

Wiek 1 = gdy rozpoczęło się wykorzystywanie seksualne

Wiek 2 = gdy wszczęto proces karny

Wiek 3 = w momencie przeprowadzania wywiadu

Niemożliwe jest zrelacjonowanie każdej historii; poniższe cztery opisy przedstawiają ich charakter:

(A) David miał 9 lat, kiedy rodzice dostrzegli jego niezwykły talent muzyczny i postanowili go wysłać na prywatne lekcje gry na pianinie do znanego nauczyciela. Spotkania między Davidem a nauczycielem szybko przerodziły się w relację przemocową, z której Davidowi trudno się było wyzwolić. Po wielu latach milczenia

zadzwoił na infolinię i w ten sposób rozpoczęła się jego długa droga do uzdrowienia. David został poproszony o udział w konfrontacji ze sprawcą w ramach dochodzenia prowadzonego przez policję. Udział w konfrontacji jest dobrowolny w przypadku ofiar, ale policja często informuje ofiarę, że bez tego sprawa prawdopodobnie zostanie zamknięta z powodu braku wystarczających dowodów.

(B) Sara została wysłana do szkoły z internatem po tym, jak jej matka, samotna imigrantka, miała trudności z wychowaniem jej w domu. W szkole z internatem Sara padła ofiarą molestowania seksualnego przez jednego z pracowników, który wykorzystał jej bezbronność i trudności z przeciwstawieniem się autorytetowi. W końcu zdobyła się na odwagę i zwierzyła się pracownikowi socjalnemu zatrudnionemu w internacie. W rezultacie Sara spotkała się ze sztywną reakcją systemu, która była zgodna z oficjalnym protokołem postępowania szkoły i całkowicie wykluczyła ją z procesu decyzyjnego.

(C) Ron był wykorzystywany seksualnie przez większość swojego dzieciństwa przez sąsiada, który kupował mu prezenty i poświęcał mu dużo uwagi, jakiej brakowało mu w domu rodzinnym. Długa i destrukcyjna relacja między Ronem a jego sąsiadem poważnie ograniczyła u chłopca umiejętność odróżniania osób szkodliwych od życzliwych. Kiedy wykryto nadużycia, a policja rozpoczęła dochodzenie, Ron musiał zmierzyć się z ogromną dezorientacją i nieufnością wobec wszystkich osób w swoim otoczeniu. W rezultacie jego udział w postępowaniu karnym był wymuszony, upokarzający i traumatyczny.

(D) Ella przez długi czas była molestowana seksualnie przez sprzedawcę z pobliskiego sklepu. Przemoc zakończyła się dopiero, gdy Ella miała 14 lat i przeniosła się do szkoły z internatem. Nie planowała nikomu mówić o molestowaniu, ale kiedy jej młodsza siostra powiedziała jej, że ten sam sprzedawca częstował ją cukierkami, gdy „odwiedzała” jego sklep, Ella zdała sobie sprawę, że musi złożyć zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, aby chronić swoją siostrę.

2.2. Narzędzie badawcze i gromadzenie danych

Poradnik na temat przeprowadzania wywiadów zawierał pytania otwarte, uporządkowane zgodnie z typowym przebiegiem procesu karnego w sprawach o napaść na tle seksualnym z udziałem małoletnich. Odnosiły się one do aspektów osobistych, rodzinnych i społecznych, które wpłynęły na ich udział w procesie karnym lub na które miał on wpływ. Uczestników poproszono o odniesienie się do swojego zaangażowania na różnych etapach procesu oraz myśli i uczuć, które towarzyszyły

każdemu przełomowi, począwszy od ujawnienia nadużycia, poprzez decyzję o złożeniu zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa oraz różne etapy procesu karnego prowadzące do wyroku skazującego. Wywiad dotyczył również interakcji dzieci z innymi osobami zaangażowanymi w ich sprawę (specjalistami, członkami rodziny i członkami społeczności) oraz wpływu, jaki one na nie wywarły.

Niektóre z pytań zadawanych uczestnikom były ogólne i otwarte, zachęcające ich do opowiedzenia o swoich doświadczeniach, takie jak np.: „Opowiedz mi o dniu, w którym złożyłeś zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa” lub: „Opowiedz mi o doświadczeniu zeznawania w sądzie”. Inne pytania były bardziej ukierunkowane, aby pomóc rozmówcom odnieść się do pewnych aspektów procedury – np.: „Opowiedz mi o korzyściach osobistych, które uzyskałeś, lub o cenie, którą zapłaciłeś osobiście w wyniku udziału w procesie” lub: „Gdybyś został poproszony o udzielenie porady opartej na twoich doświadczeniach innym dzieciom, które stoją przed podobnymi wyzwaniem, co byś im doradził?”.

Wywiady odbywały się w domu uczestnika lub w innym miejscu wybranym przez rozmówcę. Uczestnicy rozmawiali z ankieterem sam na sam lub w obecności matki, jeśli mieli takie preferencje. Wywiady trwały około 90 minut. Każdy wywiad nagrano, a jego treść zapisano dosłownie.

2.3. Analiza danych

Do indukcyjnego opracowania tematów wykorzystano analizę tematyczną, koncentrując się na perspektywie uczestników (Thomas, 2006). Wspólne tematy zidentyfikowano na kilku etapach kodowania (Charmaz, Belgrave, 2012): (a) identyfikacja istotnych pomysłów i grupowanie ich zgodnie z koncepcjami (kodowanie otwarte); (b) definiowanie relacji pomiędzy pojawiającymi się koncepcjami i identyfikowanie tych relacji jako kategorii (kodowanie osiowe); (c) łączenie i wyodrębnianie kategorii przy użyciu już istniejącej odpowiedniej konceptualizacji teoretycznej, a mianowicie uznawanie uczestnictwa za element występujący w ekosystemie relacji (Gal, 2017). Autorzy omawiali i negocjowali zidentyfikowane koncepcje oraz ich wzajemne powiązania aż do osiągnięcia porozumienia. Doświadczenia autorów i ich osobiste przekonania zostały odseparowane „w nawiasach” poprzez wielokrotne rundy obejmujące refleksję i ponowne rozważenie tematu celem ograniczenia stronniczości w interpretacji wyników (Chan et al., 2013). Interdyscyplinarna współpraca badawcza (między pracownikiem socjalnym a prawnikiem) pomogła zrównoważyć istniejące uprzedzenia.

2.4. Etyka

Wszyscy uczestnicy otrzymali w formie pisemnej i ustnej informacje opisujące cele badania i wyjaśniające, że udział w nim jest całkowicie dobrowolny. Każdy uczestnik wyraził pisemną zgodę na udział w badaniu. Rodzice małoletnich uczestników również podpisali formularz świadomej zgody.

Badanie zostało zatwierdzone przez komisję rewizyjną i jednostkę badawczą izraelskiego Ministerstwa Opieki Społecznej. Uczestnikom przypisano pseudonimy w celu ochrony ich anonimowości. Wszystkie akta i dokumenty (inne niż formularz zgody) pozbawiono elementów umożliwiających identyfikację. Formularze zgody przechowywano w oddzielnym, zabezpieczonym segregatorze.

3. Wyniki

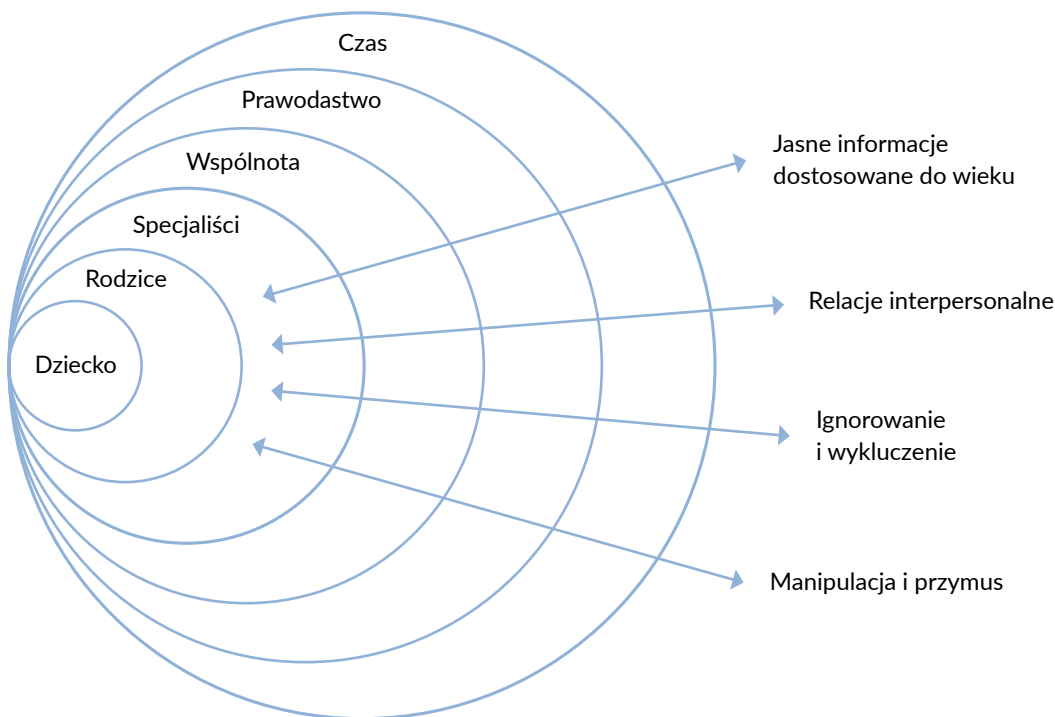
W tej części skupiamy się na wynikach odzwierciedlających różne przejawy uczestnictwa lub wykluczenia oraz zakres, w jakim młode ofiary czuły się partnerami i podmiotami posiadającymi moc decyzyjną. Zidentyfikowaliśmy cztery główne tematy kształtujące sposób, w jaki młode ofiary doświadczały swojego udziału w całym procesie karnym: (1) zakres, w jakim dostarczano dzieciom informacje dostosowane do ich wieku, bezpośrednio lub pośrednio; (2) potrzeba uczestników do nawiązania relacji opartej na zaufaniu; (3) doświadczenie bycia ignorowanym i wykluczonym; (4) stosowanie metod manipulacji lub przymusu wobec dziecka. Etapy, w których wymagane jest podejmowanie decyzji, można sklasyfikować zgodnie z tożsamością decydenta, który działa jako strażnik uczestnictwa dziecka. Niektóre z decyzji leżą w gestii organów ścigania (np. przeprowadzenie różnych czynności dochodzeniowych, wniesienie aktu oskarżenia, zawarcie ugody i różne decyzje proceduralne), podczas gdy inne są podejmowane przez ofiary i/lub ich kręgi wsparcia (np. złożenie zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa, opowiedzenie swojej historii osobom ze społeczności i otrzymanie wsparcia psychicznego).

Wywiady z uczestnikami wykazały, że wiele wyników wiązało się z przełomowymi momentami decyzyjnymi odzwierciedlającymi różne wersje czterech obszarów w kolejnych kręgach stanowiących ekosystem, w którym dzieci uczestniczą w podejmowaniu decyzji (Bronfenbrenner, 2013; Gal, 2017). Obejmują one same dzieci w wewnętrznym kręgu, rodziców i innych członków najbliższej rodziny w mikrosystemie, policję, prokuratorów, sędziów i innych specjalistów w mezosystemie, społeczności otaczające dzieci i ich wzajemną dynamikę w egzosystemie, normy kulturowe i społeczne w makrosystemie oraz ich zmieniające się skutki w czasie

w chronosystemie. Na rysunku 1 przedstawiono cztery obszary nałożone w poprzek na kręgi obejmujące ekosystemy uczestnictwa dzieci.

Rysunek 1.

Doświadczenia dzieci związane z uczestnictwem w procesach karnych nałożone na ekosystemy

3.1. Temat 1: „Jak mówienie po rosyjsku” – otrzymywanie niejasnych, ograniczonych lub żadnych informacji

Rozmówcy przywiązywali dużą wagę do otrzymywania informacji w języku odpowiednim do ich wieku i potrzeb, co obejmowało proste wyjaśnienia terminów prawnych i innych nieznanych treści. Gdy informacje przekazywano bez niezbędnych wyjaśnień, uczestnicy byli zdezorientowani, a wiadomości stawały się źródłem stresu. Ponadto uczestnicy wywiadów wspomnieli o tym, że nadmiernie ograniczano przekazywane im informacje i wskazali niedociągnięcia w sposobach ich dostarczania.

Niski poziom uczestnictwa czasami wynikał z niewystarczającego zrozumienia poziomu rozwoju dziecka przez specjalistów i osoby z innych kręgów wsparcia otaczających dziecko, co pokazano w tabeli 2. W procesie karnym dzieci zderzają się

z dodatkowymi barierami ponad te, których doświadczają dorosłe ofiary, co wynika z ich młodego wieku, a specjalistom często brakuje wiedzy, doświadczenia lub przekonania, aby dostosować zaangażowanie dzieci do ich wieku. W niniejszym badaniu wielu rozmówców traktowano w sposób nieodpowiedni do wieku, co odzwierciedlają poniższe cytaty.

Tabela 2.

Otrzymywanie niejasnych, ograniczonych informacji lub ich brak

Doświadczenia i spostrzeżenia	Przykładowe cytaty
Poczucie bezradności w wyniku zaskakujących lub zagrażających działań śledczych	[Kiedy policja doprowadziła do konfrontacji z podejrzanym bez przygotowania i wyjaśnienia]: Podejrzany zaczął szaleć i krzyczeć do nas „umrę przez was, zabijecie mnie”, i tak dalej... (Ruth)
Nieprzekazanie dzieciom przez rodziców jasnych, dostosowanych do ich wieku informacji na temat procesu sądowego	(1) Powiedziano mi, że jest w areszcie domowym. Byłem bardzo zestresowany. Nie wiedziałem, co to jest areszt domowy. Może zbudowali ogrodzenie wokół jego domu albo policjanci pilnowali go przez cały dzień. (Erick) (2) Pamiętam, jak przyszedłem na badanie kryminalistyczne. Dopiero kiedy wszedłem do pokoju, zdałem sobie sprawę, co to jest. (Ron)
Brak zrozumienia żargonu prawniczego i nieumiejętność posługiwania się językiem prawniczym w komunikacji z prawnikami	(1) Zapytał mnie: „Czy on dotykał twojego penisa?”. Więc powiedziałem do siebie: „Och, to się nazywa penis?”. Jako dziecku Żydów ultraortodoksyjnych brakowało mi słów... Mówienie o takim temacie jest jak mówienie po rosyjsku. Miałem nadzieję, że zrozumiał, o co mi chodzi. (Erick) (2) Używała górnolotnych słów, a ja zapytałam: „Co masz na myśli? Nie rozumiem”, więc odpowiedziała mi agresywnie i zdałam sobie sprawę, że muszę odpowiedzieć tu i teraz. (Sara) (3) Oni [sędziowie] powiedzieli mi „Wyjaśnij to lepiej!”. A dziecko nie jest do tego przyzwyczajone. Jest przyzwyczajone do bardziej subtelnych pytań. (Michael) (4) Adwokat powiedziała mi: „Tom, nawet jeśli on dostanie wyrok, sędzia mu to ułatwi, ponieważ to, co ci zrobił, jest najłżejszym czynem”. Bardzo, bardzo ciężko jest coś takiego słyszeć. Uważam, że każdy, kto dotyka dzieci, popełnia najgorszą możliwą rzecz... To, co mi zrobił, również uważam za złe. Bardzo złe. – Jak myślisz, co miała na myśli, mówiąc, że to było najłżejsze? – Nie wiem. (Tom)
Spółeczność i tło kulturowe utrudniające dziecku zrozumienie i zdolność do wyrażania swoich preferencji	Jako dziecko ultraortodoksyjnych Żydów nie znałem słów. Nie miałem radia ani internetu, a nie rozmawialiśmy o seksualności i tym podobnych rzeczach. Więc całe to docho-dzenie nie było normalne. Jakby brakowało mi nawet zasobu słów, jak dwa oddzielne języki... to było bardzo mylące. (Ben)

3.2. Temat 2: „Jakbym był jakimś numerem” – poszukiwanie interakcji osobistych

Rozmówcom biorącym udział w badaniu trudno było w nim uczestniczyć bez pewnego rodzaju więzi interpersonalnych między nimi a różnymi specjalistami, których spotkali. Jak pokazano w tabeli 3, brak odpowiedniej komunikacji z dzieckiem i jego wpływ na doświadczenia dziecka związane z uczestnictwem pojawił się w różnych kręgach relacji i aspektach opisanych przez uczestników badania, które

obejmowały: dialog między dorosłymi a nimi samymi przy jednoczesnym ignorowaniu obecności dziecka w pokoju, informowanie rodziców o różnych wydarzeniach bez bezpośredniej rozmowy z dzieckiem, odmowa przyjęcia listów napisanych przez dzieci bez wyjaśnienia oraz ignorowanie prośb dzieci czy wręcz niespełnianie składanych im obietnic. Wszystko to sprawiało, że dzieci czuły się zbędne w całej procedurze, a ich pozycja lub pragnienia okazywały się całkowicie nieważne.

Tabela 3.

Istnienie i brak relacji interpersonalnych z dzieckiem

Doświadczenia i spostrzeżenia	Przykładowe cytaty
Poczucie bycia przedmiotem a nie prawdziwym partnerem	To było jak targ. Czułam się jak przedmiot. Bardzo tani handel... Czułam się jak przedmiot, którego wartość wzrasta o dziesięć tysięcy szekli, a następnie spada o dziesięć tysięcy szekli, jak negocjowanie przedmiotu. (Ella)
Komunikacja między specjalistami a rodzicami przy jednoczesnym wykluczeniu dziecka z dyskursu	(1) Ona [adwokat] przekazała to mojemu pracownikowi socjalnemu i nie powiedziała tego mnie. (Sara) (2) Zadzwonili do mojej matki. Był tam policjant i pracownik socjalny. Zamknęli drzwi. Byłam poza pokojem i powiedzieli jej beze mnie. Nie wiedziałam, co jej powiedzieli. [Ale] to ja tam byłam. Oni w ogóle nie wiedzą, co się stało. (Sara)
Wyobcowana lub niefrasobliwa postawa specjalistów	(1) On [policjant] nawet nie wiedział, kim jestem, czym jestem... jakbym był jakimś numerem. (Ben) (2) Śledczy przyjeżdża i nawet nie wie, czego od niego oczekujesz. Pisze to, co mówisz, a ty musisz wyrzucić z siebie cały swój największy ból. Bez emocji. To jak... „miejmy to już za sobą”. To bardzo nieprzyjemne uczucie. Chciałem powiedzieć coś podczas dochodzenia, ale tego nie zrobiłem. (Tom)
Praktyki zawodowe, które kształtują doświadczenie wykluczenia	(1) Nie patrzyli na mnie, nie rozmawiali ze mną, w ogóle się do mnie nie zwracali. Trzej sędziowie. Wszystko, co się wydarzyło, było między jego [oskarżonego] prawnikiem, prokuratorem i sędziami. Próbowałam wydać jakiś dźwięk, powiedzieć: „Czekaj! Jestem tutaj, jestem tutaj”. (Ella) (2) Jego prawnik sprzeciwiał się pytaniu, nie sprzeciwiał się pytaniu, i takie tam prawne rzeczy. (3) Co robiłeś, kiedy się kłócili? Patrzyłem na zegar. Siedziałem... (Ben) (4) Kilka dni przed rozprawą powiedział mi, że „jest oferta dwudziestu tysięcy i nie ma to znaczenia, bo oni też jej nie chcą”. Uważał, że nie należy mnie w ogóle w to mieszać. (Ella)
Uznanie potrzeby kontaktów międzyludzkich z perspektywy czasu	(1) Trzeba się do tego lepiej mentalnie przygotować. Myślę, że pierwszego dnia, kiedy przyjechałem, nie byłem na to gotowy psychicznie, czułem się, jakbym miał zemdleć albo umrzeć. Gdyby tylko bardziej mnie do tego przygotowali. Potrzebujesz kogoś, kto pomoże ci się wzmocnić. To nie jest łatwe. (Tom) (2) Dołączyłam do internetowych grup wsparcia dopiero w ciągu ostatnich kilku miesięcy, naprawdę chcę, aby inni usłyszeli moją historię, ale boję się, że zostaną zdemaskowana. (Ella)

3.3. Temat 3: „O czym oni tam mówią i co to w ogóle dla mnie znaczy?” – doświadczenia dzieci związane z wykluczeniem z postępowania karnego

Poczucie wykluczenia z procesu jest udziałem wielu ofiar – zarówno dorosłych, jak i nieletnich – ze względu na nieodłączny rozdźwięk pomiędzy interesami prokuratora (państwa) a interesami ofiary przestępstwa, która nie jest stroną w sprawie

(Englebrecht, 2011). Jeśli chodzi o pokrzywdzone dzieci, prawdopodobieństwo wykluczenia ich z procesu oraz zignorowania ich stanowisk i próśb jest jeszcze większe, ponieważ dzieci są postrzegane jako niedojrzałe do podejmowania decyzji. Specjaliści zazwyczaj powierzają rodzicom zadanie zdefiniowania ich dobrostanu. W tabeli 4 pokazano przykłady doświadczeń rozmówców związanych z wykluczeniem z procesu decyzyjnego i poczuciem osamotnienia w wyniku bycia ignorowanym przez członków rodziny, specjalistów i członków społeczności.

Tabela 4.

Doświadczenie wykluczenia

Doświadczenia i spostrzeżenia	Przykładowe cytaty
Życzenia dzieci ignorowane przez rodziców	Moi rodzice skontaktowali się z różnego rodzaju organizacjami pomocowymi i ich pracownicy przyszli do nas do domu... Byłem temu bardzo przeciwny, ponieważ uważałem, że to nie jest dla mnie odpowiednie. Byłem bardzo zły, że spotkanie się odbyło, ponieważ to moja historia i nikt nie bierze mnie pod uwagę. Dlaczego odbywają się spotkania? (Ben)
Bycie ignorowanym i wykluczonym przez specjalistów	(1) Niestety, nie zostałem uwzględniony. Poprosiłem o wgląd do moich zeznań, ale mi ich nie udostępniono. Poprosiłem o wgląd w jego dochodzenie, ale mi nie pozwolono.... Kilka razy powiedziano mi „nie jesteś stroną w sprawie”. (Ben) (2) Może nie ma o czym mnie informować, ale i tak mogą mi powiedzieć: „Nie poczyniliśmy dużych postępów, ale osiągnęliśmy to i tamto”. (Tom) (3) Pamiętam, że dwa razy napisałem list do sędziego, a oni nie zgodzili się go przedstawić. Bardzo mnie to zabolalo. Wciąż mnie to boli. Nawet po wyroku napisałem list z podziękowaniami i nie dotarł on do niego. Chcesz wyrazić to w słowach komuś, z kim wiele przeszedłeś. To daje siłę. (Erick)
Ignorowanie lub odrzucanie wyraźnych próśb dzieci	(1) Powiedziałem sędziemu, że nie chcę zaczynać rozmowy, chyba że zaczniemy ją dziś i dziś ją skończymy. Sędzia powiedział: „W porządku”. Dał mi słowo, że dziś skończę... A potem, po około pięciu godzinach zeznań, obrońca ogłosił, że nie skończył, a ja byłem naprawdę wyczerpany fizycznie i psychicznie... Nawet nic nie powiedziałem. Wyzaczyli nowy termin za około dwa tygodnie. Wróciłem do domu i poszedłem spać. (Ben) (2) Poprosiłam, żeby nie wchodził do pokoju albo żeby zaciągnęli zastonę. Nie zrobili ani tego, ani tego. Weszłam do sali i zobaczyłam go... byłam przerażona i zła. Nikt nie słuchał moich próśb. Po co prosiłam? Zgodziłam się przyjść na wszystkie badania, zgodziłam się rozmawiać z wieloma ludźmi, których nie znam, a oni nie dali mi nawet tej małej rzeczy, o którą prosiłam. (Ruth) (3) Nie dał mi dokładnej odpowiedzi na temat zastony. Wciąż próbowałam go zapytać: „Co się z nią dzieje? Co się z nią dzieje?”. Byłam zestresowana. Chciałam odpowiedzi. Potem, w ostatniej chwili, nie doszło do tego, ponieważ miał sto jeden rzeczy do uporządkowania, więc rzeczy, które były dla mnie ważne, odpadły. Rzeczy, które są ważne dla ofiary. (Ella)
Brak wsparcia ze strony członków społeczności prowadzi do poczucia opuszczenia i samotności	Wiele osób przyszło do sądu, aby wesprzeć sprawcę, ale ze mną nie było nikogo. Ludzie najbardziej związani z naszą rodziną nagle zniknęli. (Tom)

3.4. Temat 4: „Nie chcę cię przekonywać, tylko powiedzieć ci, jakie są konsekwencje” – stosowanie manipulacji i presji

Rozmówcy opisywali różne okoliczności w trakcie całej procedury, w których mieli poczucie, że są zmuszani do działania wbrew swojej woli lub manipulowani. W przeciwieństwie do perswazji i przymusu, stosowanych w jawny sposób, aby skłonić dziecko do wyrażenia zgody na określoną decyzję, podczas manipulacji dzieci nie są świadome w czasie rzeczywistym, że wywiera się na nie wpływ (Sorlin, 2017).

Manipulacja i nierównowaga sił były stosowane wobec młodych ofiar nie tylko bezpośrednio przez organy ścigania, ale także za pośrednictwem ich rodziców i kręgów wsparcia. W wielu przypadkach rodzice byli sterowani przez specjalistów, w efekcie czego przekazywali dzieciom pożądane przestanie, wiedząc, że młode ofiary będą podążać za wskazówkami rodziców. Tego rodzaju kontrola miała szczególne znaczenie, gdy była podejmowana przez krewnych i inne ważne osoby w świecie dziecka zgodnie z podejściem ekologicznym. Specjaliści stosowali również metody manipulacji bezpośrednio wobec samych młodych ofiar, aby doprowadzić je do decyzji, które uważali za pożądane, takich jak ugoda czy udział w policyjnej konfrontacji z podejrzanym.

W tabeli 5 ukazano doświadczenia dzieci związane z bezpośrednią lub pośrednią manipulacją albo presją w różnych kręgach ekologicznych – bezpośrednio doświadczenie bezradności przez dziecko, zachowanie członków rodziny i specjalistów oraz normy społeczne i kulturowe, które umożliwiają stosowanie takich praktyk wobec wiktymizowanych nastolatków.

Tabela 5.

Doświadczenie manipulacji i presji

Doświadczenia i spostrzeżenia	Przykładowe cytaty
Poczucie dziecka, że nie jest zdolne do dokonywania wyborów w trakcie procesu	(1) Próbujeś współpracować, ponieważ tego wymaga dochodzenie... jakby nie było innego wyjścia. (Maya) (2) Od momentu, gdy złożyłem zawiadomienie i zaczęło się to dziać, nie było już sposobu, aby wysiąść z tego pociągu. (David) (3) Nie chciałem tego robić [badania kryminalistycznego]. Byłem temu naprawdę przeciwny. Pamiętam, że powiedziano mi, że muszę to zrobić. Musisz robić wszystko, co ci każą, jak zombie. A ja nie jestem robotem, byłem małym dzieckiem. (Ron)
Wywieranie presji przez najbliższe otoczenie wspierające dziecko	(1) Wszyscy wywierali na mnie presję. Szkoła, moi rodzice. Nagle wszyscy byli po mojej stronie. A małego chłopca, który nagle ma wszystkich po swojej stronie, trochę to porusza. (Ron) (2) Na początku byłem zły [na ugodę]. To nie wchodziło w rachubę. Kuszące było to, że nie musiałem zeznawać w sądzie i był to również argument, który powtarzano, gdy próbowano mnie przekonać. „Powinieneś się na to zgodzić, bo nie będziesz musiał zeznawać w sądzie”, ale ja tak naprawdę chciałem zeznawać w sądzie. (David)

Doświadczenia i spostrzeżenia	Przykładowe cytaty
Poczucie bycia manipulowanym przez specjalistów	<p>(1) Ona jest dobrą prawniczką, więc nie mogę powiedzieć... ale to była manipulacja. Powiedziała mi, że [jeśli nie przyjdiesz na następne przesłuchanie] „wszystkie twoje zeznania zostaną anulowane, wycofają oskarżenie” i tym podobne rzeczy. (Ben)</p> <p>(2) Postanowiłem nie iść do sądu. Wtedy moi rodzice umówili mnie na spotkanie z prokuratorem, a ona powiedziała mi, że „nie chcę cię przekonywać, tylko powiedzieć ci, jakie są konsekwencje”. To duża manipulacja. (Tom)</p> <p>(3) Powiedziała mi, że możemy kontynuować proces w sądzie albo on przyzna się do drobnej napaści na tle seksualnym. Ponieważ nie mogłabym zeznawać, gdyby dokonał penetracji jakimś przedmiotem lub przy wykorzystaniu swoich genitaliów. Widać było, że nie ma już energii i powiedziała, że lepiej zakończyć to teraz. (Sara)</p>
Informowanie dziecka w ostatniej chwili w sposób, który uniemożliwia prawdziwe uczestnictwo	<p>Jesteśmy w drodze do sądu, a oskarżony zmienił zdanie na pół godziny przed rozprawą. Prawnik dzwoni i mówi mi: „Ella, podpisuje”. Czuję, że już dłużej tego nie wytrzymam. (Ella)</p>
Normy wspólnotowe i społeczne, w ramach których wywiera się presję na dziecko, aby zachowywało się w sposób postrzegany jako najlepszy dla jego dobrostanu	<p>(1) Byłam w szkole z internatem i prawie zmusili nas do złożenia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa. Bez zadawania pytań zabrali nas tam i tyle. Nie chciałam składać zawiadomienia. W ogóle nie zdawałam sobie sprawy, że mogę tego nie robić. Po prostu zabrali mnie siłą i nikt mnie nie pytał. (Sara)</p> <p>(2) Nie miałem żadnego wpływu [na decyzję o złożeniu zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa]. Powiedziano mi, że tak należy postąpić i tyle. (Ben)</p>
Z perspektywy czasu presja powoduje rozżalenie	<p>(1) Powiedziała mi, że tak będzie najlepiej. A ja się zgodziłam. Chociaż teraz, z perspektywy czasu, żałuję tego. (Sara)</p> <p>(2) Wtedy myślałam, że to był sukces. Dziś myślę, że byłam frajerką, bo pewnie jest powód, dla którego tak bardzo chciał pójść na ugode... To coś, co zostaje na zawsze jak blizna. Dlaczego się poddałam. (Ella)</p>

4. Dyskusja

Udział dzieci w podejmowaniu decyzji obejmuje udzielenie im informacji odpowiednich do ich wieku, umożliwienie im swobodnego i bezpiecznego wyrażania opinii oraz przypisywanie właściwej wagi ich stanowiskom, stosownie do ich wieku i dojrzałości (Bessell, 2015). Wyniki badania wskazują na liczne bariery, które napotykają młode ofiary, starając się uczestniczyć w podejmowaniu decyzji w postępowaniach karnych toczących się przeciwko sprawcom. Jednocześnie pozytywne doświadczenia umożliwiają zapoznanie się z praktykami wspierającymi dobry odbiór uczestnictwa i włączenia do procesu decyzyjnego. Kontekstualizacja barier i czynników ułatwiających udział dzieci w podejmowaniu decyzji w procesie karnym w ramach ekosystemów, w których funkcjonują, rzuca nowe światło na doświadczenia dzieci i odkrywa wzajemne powiązania pomiędzy rodziną, specjalistami, wolontariuszami, społecznościami i otaczającym je systemem prawnym.

1. Otrzymywanie jasnych informacji dostosowanych do wieku

Udzielenie informacji determinuje niski, ale istotny i niezbędny poziom uczestnictwa w podejmowaniu decyzji (Hart, 1992). Podobnie jak w przypadku innych doświadczeń uczestnictwa dzieci (np. Balsells et al., 2017; Fitzgerald, Graham, 2011; Roesch-Marsh et al., 2017), nieodpowiednie informacje spowodowały

wiele nieporozumień („Nie wiedziałem, co to jest areszt domowy. Może zbudowali ogrodzenie wokół jego domu”), a także poczucie u rozmówców, że nie pozwolono im działać w sposób, który służyłby ich interesom. Mówił o tym Ben, który podpisał transkrypcję zeznań bez zrozumienia pełnego znaczenia tego czynu („Nigdy nie podpisywałem ważnych dokumentów”).

Znaczenie kręgów otaczających młode ofiary staje się oczywiste, gdy zastanowimy się nad wyzwaniem związanym z zrozumieniem złożonego i nieznanego obszaru procedur prawa karnego stosowanych w następstwie wykorzystania seksualnego. Rodzice, osoby wspierające ofiary i prawnicy są potencjalnymi pośrednikami przekazującymi informacje. Normy kulturowe i społeczne mogą utrudniać młodym ofiarom zadawanie bezpośrednich pytań i szukanie wyjaśnień w delikatnych kwestiach, ale członkowie społeczności są również w stanie udzielić dziecku informacji w sposób odpowiedni dla jego wieku i kultury. Wyniki pokazują, jak ważne jest, aby ktoś działający jako pośrednik przekazujący informacje, który cieszy się zaufaniem młodej ofiary i zna poziom zrozumienia dziecka, mógł spowodować, że doświadczenia młodych ofiar będą lepsze.

2. Uczestnictwo z perspektywy relacyjnej

Proces karny obejmuje złożoną sekwencję etapów i zdarzeń, z których każde może wymagać od dziecka spotkania z nowymi specjalistami. Podobnie jak w innych badaniach dotyczących udziału dzieci w procesie decyzyjnym (Bessell, 2015; Burger, 2017; McCarthy, 2016), w niniejszym badaniu rozmówcy wyrazili tęsknotę za osobistą uwagą ze strony specjalistów, z którymi się spotkali. Nie mając z nimi stałego kontaktu, doceniali nawet subtelne i krótkie oznaki zainteresowania ze strony specjalistów („Widać było, że mu zależy”) i reagowali niechęcią lub brakiem zaangażowania na przejawy obojętności („On nawet nie wiedział, kim jestem”). Biorąc pod uwagę kontrydyczny charakter procesu karnego i jego alienujący wpływ na ofiary ogółem, a w szczególności na młode ofiary, przejawy troski i człowieczeństwa mogą być szczególnie ważne w tym kontekście.

Rzeczywiście, rodzice mają do odegrania ważną rolę w zapewnieniu dzieciom poczucia przynależności i zaangażowaniu w sytuacje stresujące. Jednak w niniejszym badaniu rodzice rozmówców nie zawsze byli w stanie sprostać temu zadaniu, ponieważ sami emocjonalnie angażowali się w proces prawny, który stanowił dla nich wyzwanie. Stała obecność dostępnej osoby towarzyszącej spoza rodziny, która pomagała w przekazywaniu informacji dzieciom i przygotowywaniu ich do kolejnych etapów, miała bardzo pozytywny wpływ na dzieci w obliczu wyzwań związanych z procesem karnym (np., jak opisała to Ella, wczesne przygotowanie

istotnie wpłynęło na jej umiejętność radzenia sobie ze składaniem zeznań w sądzie). Wsparcie osoby towarzyszącej w procesie karnym podczas przechodzenia z jednego etapu do drugiego zadziałało jako panaceum na jego alienujący wpływ na młode ofiary i dało im poczucie zaangażowania i przynależności, nawet na krótkie chwile, co dla młodzieży stanowi istotę uczestnictwa w procesie decyzyjnym (Gal, 2015).

3. Stosowanie metod manipulacji i przymusu

Manipulacja stanowi najniższy szczebel na skali uczestnictwa w procesie decyzyjnym i oznacza jego brak (Hart, 1992). Przejawy manipulacji pojawiają się również w kontekstach innych niż procedury postępowania karnego (np. Freeman et al., 2015; Morrison et al., 2020). Główną cechą manipulacji jest trudność w dostrzeżeniu jej istnienia, ponieważ stosuje się ją w ramach praktyk partycypacyjnych. Głębokie zaangażowanie dzieci może zacierać różnicę między uczestnictwem na wysokim poziomie a manipulacją (Perry-Hazan, Bauml, 2023).

Wyniki niniejszego badania ujawniają, w jaki sposób czasami dochodzi do manipulacji dziećmi przy wykorzystaniu otaczających je kręgów. Specjaliści z zakresu prawa przekazują rodzicom wiadomość na temat pożądanego rezultatu, przekonując ich, że leży to w najlepszym interesie ich dzieci, a ci z kolei doprowadzają dzieci do wyrażenia zgody na taki rezultat. Pewną rolę może również odgrywać presja ze strony społeczności, która narzuca rodzicom określone normy, a oni przekazują je swoim dzieciom. Oprócz pozytywnej roli ekosystem, w którym żyją dzieci, wyłania się też jako potencjalny czynnik ułatwiający manipulację i kontrolę. Zaangażowanie wyznaczonej osoby wspierającej dziecko, która posiada wiedzę prawną i zdrowy dystans emocjonalny do sprawy, może poprawić zdolność dzieci do podejmowania świadomych decyzji.

4.1. Ograniczenia badania

Niniejsze badanie opiera się na stosunkowo małej próbie ze względu na dodatkową delikatność wymaganą w pracy z tą wrażliwą populacją badawczą. Każdy chłopiec lub dziewczynka posiada indywidualne cechy, wynikające z charakteru, rodziny i społeczności, w której żyje. Podobnie jak w innych badaniach jakościowych, wyniki nie sugerują korelacji między niektórymi zmiennymi ani ogólnego zrozumienia wszystkich dzieci – ofiar. Jednak 12 szczegółowych wywiadów wystarczyło do osiągnięcia teoretycznego nasycenia i zdefiniowania elementów, które wpływają na doświadczenie uczestnictwa w procesie karnym przez dzieci pokrzywdzone. Potrzebne są kolejne badania w celu walidacji, udoskonalenia i korekty zidentyfikowanych elementów.

5. Wnioski

Wyniki niniejszego badania pokazują, w jaki sposób na doświadczenie uczestnictwa w procesie karnym przez młode ofiary, prowadzonego w następstwie ich wiktymizacji na tle seksualnym, wpływają ekosystemy obejmujące ich rodziców, osoby wspierające, specjalistów pracujących z nimi i ich rodzicami oraz normy kulturowe i społeczne (Gal, 2017).

Doświadczenia dzieci rozpoczynają się od ich własnej motywacji i cech: stanowiska w sprawie zgłoszenia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa i pożądanego poziomu zaangażowania w procedurę, tego, czy chciały być informowane o postępach w swojej sprawie, oraz ich stanu emocjonalnego.

Bliski krąg rodzinny wokół młodych ofiar, a zwłaszcza zachowanie rodziców, znacząco wpłynęły na ich doświadczenia. Rodzice mogą działać jako rzecznicy swoich dzieci i wspierać ich uczestnictwo zgodnie z ich możliwościami i pragnieniami. Z drugiej strony rodzice mogą negować lub minimalizować wykorzystywanie seksualne, w konsekwencji zniechęcając swoje dzieci do domagania się sprawiedliwości, lub mogą brać udział w manipulacyjnych naciskach na dzieci, aby zgodziły się na pewne decyzje. To, jak rodzice radzą sobie podczas procesu prawnego, wpływa na to, jak doświadczają go ich dzieci – czy czują się zaangażowane i sprawcze, czy też doświadczają samotności i bezradności w obliczu wymiaru sprawiedliwości.

W szerszym kręgu na doświadczenie uczestnictwa przez dziecko wpływają jego relacje ze specjalistami, których spotyka w trakcie procesu (prawnikami, sędziami i policjantami), oraz ich wzajemna komunikacja. Świadomość potrzeb dziecka przez specjalistów i ich biegłość w komunikowaniu się z młodymi ofiarami w sposób dostosowany do ich wieku może w znacznym stopniu wpłynąć na to, w jaki sposób będą one odbierać swój udział w procesie. W związku z tym ustalenia wskazują, jak istotne są specjalne szkolenia dla funkcjonariuszy policji, prawników i sędziów mające na celu podniesienie ich umiejętności udzielania informacji dostosowanych do wieku i komunikacji z uwzględnieniem dzieci.

W zeznaniach rozmówców widoczna była również szersza społeczność i jej normy. Opisywali oni, że doceniają wsparcie społeczne, gdy się ono pojawia, ale ich przynależność do tradycyjnych społeczności czasami sprawia, że mają ograniczone zrozumienie terminów prawnych lub nazw części ciała.

Przepisy i procedury również wpływają na udział dzieci w procesie karnym, ale rozmówcy nie wymienili ich wyraźnie – być może dlatego, że ramy prawne są zbyt abstrakcyjne, aby mogli zdać sobie sprawę z tego, jaki mają wpływ na ich doświadczenia. Przepisy mogą przyczynić się do zakotwiczenia prawa do uczestnictwa, tak aby nie

zależało ono wyłącznie od dobrej woli specjalistów lub ich światopoglądu. Regulacje i wytyczne w zakresie procedur karnych są tym, co kształtuje sposób, w jaki dochodzi do realizacji uniwersalnych zasad uczestnictwa na różnych etapach, począwszy od złożenia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa do orzeczenia sądu.

Wreszcie badanie dostarcza wstępnych spostrzeżeń na temat wpływu czasu – elementu chronologicznego – na sposób, w jaki dzieci doświadczają swojego udziału w procesie karnym. W przeciwieństwie do powszechnego założenia, że z czasem pokrzywdzone dzieci „zapomną” o trudnościach, jakich doświadczyły w procesie karnym, niniejsze badanie ujawniło, że wiele dzieci z upływem czasu zdało sobie sprawę z tego, w jaki sposób podlegały manipulacji, naciskowi lub kontroli.

Z wyników badania wyłaniają się dwa praktyczne zalecenia. Po pierwsze, wyznaczenie osoby wspierającej dla każdej młodej ofiary ma kluczowe znaczenie od momentu jej pierwszego kontaktu z systemem wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. Takie osoby wspierające działają jako bufony chroniące przed wykluczeniem i wyobcowaniem. Mogą one wyjaśnić język prawniczy, przekazując informacje w formie dostosowanej do wieku, przygotować młodą ofiarę do każdego etapu procesu, pomóc jej sformułować opinię wolną od nacisków i manipulacji oraz skutecznie ją wyrazić, a także zapewnić wsparcie emocjonalne, gdy nadejdą złe wieści. Stały i stabilny kontakt sprzyja zaufaniu i poczuciu przynależności wśród młodych ofiar. Analizowane przez pryzmat ekologiczny, osoby wspierające działają jako łączniki między różnymi kręgami otaczającymi młodą ofiarę i wypełniają luki, gdy dany krąg samoczynnie nie sprzyja uczestnictwu dziecka.

Drugim praktycznym wnioskiem wynikającym z ustaleń jest kluczowe znaczenie przeszkolenia wszystkich pracowników organów ścigania z zakresu praktyk włączających dzieci. Funkcjonariusze policji, prawnicy, sędziowie oraz przedstawiciele i osoby wspierające dzieci muszą posiadać umiejętności i przekonanie, że potrafią bezpośrednio rozmawiać z małymi dziećmi w sposób dostosowany do ich wieku, a także są świadomi różnych nacisków, barier i wyzwania, z którymi mierzą się młode ofiary uczestniczące w procesie karnym.

E-mail współautora: yonatan.piamenta@mail.huji.ac.il (Jonathan Piamenta).

Bibliografia

- Ahern, E., Kowalski, M., & Lamb, M.E. (2018). A case study perspective: The experiences of young persons testifying to child sexual exploitation in British criminal court. *Journal of Child Sexual Abuse*, 27(3), 321–334.
- Alfandari, R. (2017). Evaluation of a national reform in the Israeli child protection practice designed to improve children's participation in decision-making. *Child & Family Social Work*, 22(S2), 54–62.
- Allnock, D., & Miller, P. (2013). *No one noticed, no one heard: A study of disclosures of childhood abuse*. NSPCC.
- Balsells, M.Á., Fuentes-Peláez, N., & Pastor, C. (2017). Listening to the voices of children in decision making: A challenge for the child protection system in Spain. *Children and Youth Services Review*, 79, 418–425.
- Barth, J., Bermetz, L., Heim, E., Trelle, S., & Tonia, T. (2013). The current prevalence of child sexual abuse worldwide: A systematic review and meta-analysis. *International Journal of Public Health*, 58(3), 469–483.
- Beijer, A., & Liefwaard, T. (2011). A Bermuda triangle? Balancing protection, participation and proof in criminal proceedings affecting child victims and witnesses. *Utrecht Law Review*, 7(3), 70–106.
- Ben-Arieh, A., & Attar-Schwartz, S. (2013). An ecological approach to children's rights and participation: Interrelationships and correlates of rights in different ecological systems. *American Journal of Orthopsychiatry*, 83(1), 94–106.
- Ben-Arieh, A., & Windman, V. (2007). Secondary victimization of children in Israel and the child's perspective. *International Review of Victimology*, 14(3), 321–336.
- Bessell, S. (2015). Inclusive and respectful relationships as the basis for child inclusive policies and practice. In *From social exclusion to child-inclusive policies: International perspectives and empirical findings on child participation*.
- Block, S.D., Oran, H., Oran, D., Baumrind, N., & Goodman, G.S. (2010). Abused and neglected children in court: Knowledge and attitudes. *Child Abuse and Neglect*, 34(9), 659–670.
- Bronfenbrenner, U. (2013). Ecology of the family as a context for human development: Research perspectives. In *Adolescents and Their Families* (pp. 1–20).
- Bruck, S., Ben-Arieh, A., & Kosher, H. (2022). Dealing with child maltreatment through child participation. In R.D. Krugman & J.E. Korbin (Eds.), *Handbook of child maltreatment* (Vol. 14). Springer.

- Burger, K. (2017). The role of social and psychological resources in children's perception of their participation rights. *Children and Youth Services Review*, 79, 139–147.
- Caprioli, S., & Crenshaw, D.A. (2017). The culture of silencing child victims of sexual abuse: Implications for child witnesses in court. *Journal of Humanistic Psychology*, 57(2), 190–209.
- Chan, Z.C., Fung, Y.L., & Chien, W.T. (2013). Bracketing in phenomenology: Only undertaken in the data collection and analysis process. *The Qualitative Report*, 18(30), 1–9.
- Charmaz, K., & Belgrave, L. (2012). Qualitative interviewing and grounded theory analysis. In *The SAGE Handbook of Interview Research: The Complexity of the Craft* (2nd ed., pp. 347–365). Sage.
- Collings, S.J. (2011). Professional services for child rape survivors: A child-centred perspective on helpful and harmful experiences. *Journal of Child and Adolescent Mental Health*, 23(1), 5–15.
- Conner, J. (2016). Pawns or power players: The grounds on which adults dismiss or defend youth organizers in the USA. *Journal of Youth Studies*, 19(3), 403–420.
- Cooper, A., Wallin, A.R., Quas, J.A., & Lyon, T.D. (2010). Maltreated and nonmaltreated children's knowledge of the juvenile dependency court system. *Child Maltreatment*, 15(3), 255–260.
- Dezwirek-Sas, L. (1992). Empowering child witnesses for sexual abuse prosecution. In D. Finkelhor (Ed.), *Childhood victimization: Violence, crime, and abuse in the lives of young people* (Vol. 2008). Oxford University Press.
- Englebrect, C.M. (2011). The struggle for „ownership of conflict”: An exploration of victim participation and voice in the criminal justice system. *Criminal Justice Review*, 36(2), 129–151.
- Field, N., & Katz, C. (2023). The experiences and perceptions of sexually abused children as participants in the legal process: Key conclusions from a scoping literature review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 24(4), 2758–2771.
- Fitzgerald, R., & Graham, A. (2011). „Something amazing I guess”: Children's views on having a say about supervised contact. *Australian Social Work*, 64(4), 487–501.
- Freeman, C., Lingam, G.I., & Burnett, G. (2015). Children's changing urban lives: A comparative New Zealand–Pacific perspective. *Journal of Urban Design*, 20(4), 507–525.
- Gal, T. (2011). *Child victims and restorative justice: A needs-rights model*. Oxford University Press.

- Gal, T. (2015). From social exclusion to child-inclusive policies: Toward an ecological model of child participation. In T. Gal & B. Duramy (Eds.), *International perspectives and empirical findings on child participation* (pp. 451–463). Oxford University Press.
- Gal, T. (2017). An ecological model of child and youth participation. *Children and Youth Services Review*, 79, 57–64.
- Gal, T., & Duramy, B. (2015). *International perspectives and empirical findings on child participation: From social exclusion to child-inclusive policies*. Oxford University Press.
- Gal, T., & Shidlo-Hezroni, V. (2011). Restorative justice as therapeutic jurisprudence: The case of child victims. In E. Erez, M. Kilchling, & J.A. Wemmers (Eds.), *Therapeutic jurisprudence and victim participation in justice: International perspectives* (pp. 139–167). Carolina Academic Press.
- Hart, S. (1991). From property to person status: Historical perspective on children's rights. *American Psychologist*, 46(1), 53–59.
- Hart, R.A. (1992). *Children's participation: From tokenism to citizenship*. Innocenti Essay.
- Hayes, D., & Bunting, L. (2013). „Just be brave”: The experiences of young witnesses in criminal proceedings in Northern Ireland. *Child Abuse Review*, 22(6), 419–431.
- Husby, I.S.D., Slettebø, T., & Juul, R. (2018). Partnerships with children in child welfare: The importance of trust and pedagogical support. *Child & Family Social Work*, 23(3), 443–450.
- Katz, C., Barnetz, Z., & Hershkowitz, I. (2014). The effect of drawing on children's experiences of investigations following alleged child abuse. *Child Abuse and Neglect*, 38(5), 858–867.
- Lev-Wiesel, R., Eisikovits, Z., First, M., Gottfried, R., & Mehlhausen, D. (2016). Prevalence of child maltreatment in Israel: A national epidemiological study. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 11(2), 141–150.
- Lundy, L. (2018). In defense of tokenism? Implementing children's right to participate in collective decision-making. *Childhood*, 25(3), 340–354.
- McCarthy, E. (2016). Young people in residential care, their participation and the influencing factors. *Child Care in Practice*, 22(4), 368–385.
- McElvaney, R. (2015). Disclosure of child sexual abuse: Delays, non-disclosure and partial disclosure. What the research tells us and implications for practice. *Child Abuse Review*, 24(3), 159–169.
- McGuire, K., & London, K. (2020). A retrospective approach to examining child abuse disclosure. *Child Abuse & Neglect*, 99, Article 104263.

- Milojevich, H.M., Quas, J.A., & Yano, J.Z. (2016). Children's participation in legal proceedings: Stress, coping, and consequences. In *Advances in Psychology and Law* (Vol. 1, pp. 185–216).
- Morrison, F., Tisdall, E.K., & Callaghan, J. (2020). Manipulation and domestic abuse in contested contact – threats to children's participation rights. *Family Court Review*, 58(2), 403–416.
- Morse, J.M. (2000). Researching illness and injury: Methodological considerations. *Qualitative Health Research*, 10(4), 538–546.
- Newbury, J.B., Arseneault, L., Moffitt, T.E., Caspi, A., Danese, A., Baldwin, J.R., & Fisher, H.L. (2018). Measuring childhood maltreatment to predict early-adult psychopathology: Comparison of prospective informant-reports and retrospective self-reports. *Journal of Psychiatric Research*, 96, 57–64.
- Patton, M.Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. Sage.
- Perry-Hazan, L. (2016). Children's participation in national policymaking: „You're so adorable, adorable, adorable! I'm speechless; so much fun!". *Children and Youth Services Review*, 67, 105–113.
- Perry-Hazan, L., & Bauml, A. (2023). On youth participation and adult manipulation: Exploring the lowest rung of Hart's ladder in a youth organization. *Childhood*, 30(2), 194–209.
- Peterson, L., Rolls Reutz, J.A., Hazen, A.L., Habib, A., & Williams, R. (2019). Kids and teens in court (KTIC): A model for preparing child witnesses for court. *American Journal of Community Psychology*, 65(1–2), 35–43.
- Quas, J.A., & Goodman, G.S. (2012). Consequences of criminal court involvement for child victims. *Psychology, Public Policy, and Law*, 18(3), 392–414.
- Quas, J.A., Wallin, A.R., Horwitz, B., Davis, E., & Lyon, T.D. (2009). Maltreated children's understanding of and emotional reactions to dependency court involvement. *Behavioral Sciences and the Law*, 27(1), 97–117.
- Radford, L., Corral, S., Bradley, C., Fisher, H., Bassett, C., Howat, N., & Collishaw, S. (2011). *Child abuse and neglect in the UK today*. NSPCC.
- Ramaswamy, S., Devgun, M., Seshadri, S., & Bunders-Aelen, J. (2023). „The child needs to tell it to me in words": Barriers and facilitators to witness competencies in child sexual abuse trials. *The International Journal of Children's Rights*, 31(2), 403–443.
- Randell, I., Seymour, F., Henderson, E., & Blackwell, S. (2018). The experiences of young complainant witnesses in criminal court trials for sexual offences. *Psychiatry, Psychology and Law*, 25(3), 357–373.

- Robinson, J. (2015). The experience of the child witness: Legal and psychological issues. *International Journal of Law and Psychiatry*, 42, 168–176.
- Roesch-Marsh, A., Gillies, A., & Green, D. (2017). Nurturing the virtuous circle: Looked after children's participation in reviews, a cyclical and relational process. *Child & Family Social Work*, 22, 904–913.
- Shier, H. (2001). Pathways to participation: Openings, opportunities and obligations. *Children & Society*, 15(2), 107–117.
- Shier, H., Méndez, M.H., Centeno, M., Arróliga, I., & González, M. (2012). How children and young people influence policy-makers: Lessons from Nicaragua. *Children & Society*, 28(1), 1–14.
- Sinanan, A.N. (2016). Sexual abuse & the psychological impact on children: A review of the literature. In *Sexual abuse: Intervention, coping strategies and psychological impact* (pp. 1–13). Nova Science Publishers.
- Skinner, T., & Taylor, H. (2009). Being shut out in the dark. *Feminist Criminology*, 4(2), 130–150.
- Sorlin, S. (2017). The pragmatics of manipulation: Exploiting im/politeness theories. *Journal of Pragmatics*, 121, 132–146.
- Sumalla, J.M.T., & Hernandez-Hidalgo, P. (2018). Victims of child sexual abuse: Understanding their need for justice. *International Journal of Law, Crime and Justice*, 54, 11–20.
- Thoman, D.H. (2013). Testifying minors: Pre-trial strategies to reduce anxiety in child witnesses. *Nevada Law Journal*, 14, 236–256.
- Thomas, D.R. (2006). A general inductive approach for analyzing qualitative evaluation data. *American Journal of Evaluation*, 27(2), 237–246.
- Troxel, N., Ogle, C., Cordon, I., Lawler, M., & Goodman, G. (2009). Child witnesses in criminal court. In *Children as victims, witnesses, and offenders: Psychological science and the law*. Guilford Press.
- United Nations General Assembly. (1989). *Convention on the Rights of the Child*. United Nations Treaty Series.
- Wilson, S., Hean, S., Abebe, T., & Heaslip, V. (2020). Children's experiences with child protection services: A qualitative synthesis. *Child & Family Social Work*.
- Woolfson, R.C., Heffernan, E., Marianne, P., & Brown, M. (2009). Young people's views of the child protection system in Scotland. *The British Journal of Social Work*, 40(7), 2069–2085.
- Zajac, R., Westera, N., & Kaladelfos, A. (2017). A historical comparison of Australian lawyers' strategies for cross-examining child sexual abuse complainants. *Child Abuse and Neglect*, 72, 236–246.

“They told me I was not a party in this case”: Children’s and young people’s experiences of participation and exclusion in the criminal justice process following their sexual maltreatment

Background: Sexually abused adolescents face numerous challenges during criminal proceedings against their perpetrators, from the initial report and during investigations, prosecutorial preparations, and testifying in court. Despite international and national norms regarding children’s right to participation in decision-making processes affecting them, its fulfillment throughout the criminal process against their abusers is often limited.

Objective: The paper aims to describe and conceptualize the experiences of sexually abused adolescents of their participation in decision-making junctures during the criminal process.

Participants and setting: This qualitative-phenomenological study is based on the narratives of twelve Israeli sexually exploited youth (aged 14–22) who were involved in criminal justice processes following their victimization.

Method: Semi-structured interviews were conducted and analyzed inductively, until reaching theoretical conceptualization.

Results: We identify four major themes shaping the ways young victims experienced their participation throughout the criminal process: (1) The extent to which clear and age-appropriate information was delivered to them; (2) participants’ need for a trusting relationship; (3) experiences of being ignored and excluded; and (4) the use of manipulative or coercive methods toward the child. Participation experiences were heavily influenced by the behaviors and approaches of the people around the children, as emerging from the interviewees’ narratives.

Conclusions: Findings suggest an understanding of young victims’ participation in the criminal process as occurring within an eco-system, and demonstrate how people in the circles around them can promote or hinder their meaningful and safe participation in criminal processes. Further studies are needed to test these initial results in larger and representative samples.

Keywords:

sexual assault; child victims of crime; criminal procedure; children’s participation; ecological approach

Cytowanie:

Piamenta, J., Gal, T. (2025). „Powiedzieli mi, że nie jestem stroną w tej sprawie”. Doświadczenia dzieci i młodzieży związane z uczestnictwem i wykluczeniem z procesu karnego, prowadzonego w następstwie wykorzystania na tle seksualnym. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 24(3), 180–208.

Artykuł jest dostępny na licencji *Creative Commons Uznanie autorstwa–Użycie niekomercyjne–Bez utworów zależnych 3.0 Polska*.

Sfinansowano ze środków Funduszu Sprawiedliwości, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości